

38. Részletek az MDP és az RMP vezetőinek titkos tárgyalásáról felvett gyorsírásos jegyzőkönyvből. Bukarest, 1949. február 19.

Jelen vannak:
Rákosi, Rajk, Gerő elvtársak
Gheorghiu-Dej, Ana Pauker, Luca Vasile,
Chişinevschi, Moghioroşi elvtársak

Rákosi elvtárs (oroszból fordít Chişinevschi elvtárs) röviden elmondja, hogyan fogadták észrevételeinket az ő levelüket¹ illetően. Újra elemezték a küldött levelet és megállapították, hogy valóban tévedést tartalmaz, mivel nem tudták, hogy a marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Intézet gyakorló jogosítvánnyal ruhazza fel a végzett orvosokat. Ugyanakkor nekünk is meg kell mondanunk, hol vannak az elvi hibák.

Gheorghiu-Dej elvtárs megkéri Rákosi elvtársat, fejtse ki a levél tartalmát, hogy előttünk is világosabb legyen. A levél mindössze néhány tényt tartalmaz. Élőszóban könnyebb az elveket kiegészíteni és alátámasztani.

Luca Vasile elvtárs: Az elvek összefüggenek a tényekkel.

Rákosi elvtárs: Előre kell bocsátanom, hogy a kérdéses sorozat, amiről itt most szó lesz – főleg a gazdasági vonatkozásában – nem krízis jellegű. Inkább apró tünetek, amiket jó idejekorán eliminálni, mielőtt még nagyobb baj volna belőle. Ezt előre kell bocsátani, mert ebből folyik a baráti elvtársias szellem, amiben eddig folytak a tárgyalások és még folyini fognak. Mert a mai megbeszéléseket is azzal a nyilatkozattal fogom kezdeni, amit Mezőhegyesen is tettünk, hogy a népi demokráciák közül a román népi demokrácia az, amely a legjobban kezeli a magyarságot.

Ezek után áttérünk az egyes szóvá tett kérdések ismertetésére. [...] ²

Szóvá tettük azt is, hogy nem tudunk kulturális megegyezést kötni Romániával és ezzel kapcsolatban nem tudtunk megegyezésre jutni a magyar kommunista, vagy magyar kommunista befolyás alatt álló irodalom terjesztésére vonatkozólag.

A mi álláspontunk ebben a tekintetben Románia felé, de az összes népi demokráciák felé az, hogy korlátlanul beengedünk minden olyan magyar nyelvű vagy idegen nyelvű lapot, irodalmi kiadványt, ami az illető országok kommunista pártjának kiadványában, vagy a párt ellenőrzése mellett adódik ki. Ebben a tekintetben nálunk semmiféle korlátozás nincs. Természetes előfordul néha, hogy a kiadványokban, mondjuk nálunk a magyar klasszikusokban, Jókai, Mikszáth, vannak olyan részek, amelyek ideológiai szempontból nem felelnek meg a népi demokrácia, vagy a kommunizmus elveinek. De ez elkerülhetetlen. Például a Szovjetunió nem gátolja meg Tolsztoj „Háború és Béke” művének kiadását, pedig azokban helyenként egész oldalak vannak a cárt dicsőítve. Mindenki tudja ezt.

Jelenleg az a helyzet, hogy a mi kiadványainkat, amelyeket már mi megfelelő kiválogatás után Magyarországon kiadtunk, nem küldhetjük szabadon Romániába és itten pedig nem adják ki őket. Emiatt – úgy halljuk – hogy régi Jókai- és Mikszáth-könyveket kézzől kézre adnak, el vannak rongyolódva, mert az emberek olvasni akarnak és az emberekben olyan benyomást kelt, hogy ebben a romániai magyarságnak nincs meg az az egyenjogúsága, ami más tekintetben megvan.

1 Lásd az előző dokumentumot.

2 A kihagyott részben Rákosi a levelében is említett problémákról, a Luka-beszédben említett magyarországi könyvadományokról beszél.

Szová tettünk itt egy-két konkrét kérdést. 1948. október 26-án megjelent felsőiskolai reform, amely megszüntette a magyar nyelvű gyógyszerész-képzést és ezen kívül megszüntette azt, hogy magyarul lehessen doktorálni.

Végül részben ebbe a kategóriába tartoznak azok a vízum-, határátlépési nehézségek, amelyeket szová tettem.

Megnéztük a tavalyi statisztikát és kiderült belőle, hogy Csehszlovákiából, amelynek lakossága kisebb, mint Romániának – három és félszer annyian jöttek Magyarországra, mint Romániából, pedig Románia számára Magyarország külön tranzit-ország, aki nyugatra utazik, Magyarországon megy át. Románia hasonlíthatatlanul szigorúbban kezeli ezt a kérdést, mint Csehszlovákia és sokkal szigorúbban, mint ahogy Horthyval szemben képviselte a román reakció, pedig abban az időben a román reakció joggal tartott irredenta agitátorok beözönlésétől, vagy romániai magyar irredenták utazásától Magyarországra. Erre vonatkozólag panasz tárgyává tettük, hogy megegyezés volt erre, amelyet mi azonnal életbe léptettünk, de annak a tömegre vonatkozó része nem hajtatott végre. Diplomáciai passzussal utazókra nézve végrehajtott, de a közönséges halandókra nézve nem hajtott végre.

Ugyanaz vonatkozik a kishatárforgalomra. Éppen a mezőhegyesi megbeszélés után szüntették be.

Mindjárt hozzá kell tennem, hogy az összes itt szová tett kérdésekről a magyar közvéleménynek, a népi demokrácia zömének, nincs tudomása, mert mi természetesen a sajtóban, a nyilvánosság előtt szová nem tettük, mert hiszen a népi demokrácia felé, amennyiben az új Romániáról szó van, természetesen igyekeztünk szinte kizárólag a pozitív oldalakat népszerűsíteni.

Mindezekből egyetlen dolog ismeretes a magyarságnak azon része előtt, amelynek nincs Romániával rokonsági vagy egyéb összeköttetése. Ti. azt látják, hogy majdnem lehetetlen Romániába utazni. Ez természetesen a magyarságnak egy nem jelentős része, csak a határ menti lakosság. Mindezeket a kérdéseket inkább a romániai magyarság érzi, akiknél kétségkívül a horthysta agitáció, meg a '44-es impérium-változás következtében van egy bizonyos neuraszténiás hangulat és sovinizmus. És mikor mi ezeket szová tesszük, elsősorban nem a mi magyar demokrata tömegeink, kommunistáink panaszja vagy kifogásaképp tesszük szová, hanem attól tartunk, hogy az ilyen kisebb-nagyobb megszorítások lerontják a román kommunista pártnak egyébként helyes lenini-sztálini politikájának eredményeit az erdélyi magyaroknál.

Hogy egy példát mondjak. A mi véleményünk az, hogy ha például a román elvtársak megengednék a mi központi lapunknak korlátlan előfizetését Romániában, az első időben valószínű, hogy talán roham volna, valószínű, hogy tízezerrel meghozatnák, de utána néhány hónapon belül belátnák, hogy ez egy magyar újság, amely a romániai dolgokkal csak mellékesen foglalkozik és meg vagyok győződve, hogy az előfizetés újra leesne, talán kevesebbre, mint amennyit most központilag terjesztenek és elmúlna az az érzés, hogy mintha ők itten jogaikban korlátozva lennének. Ugyanez vonatkozik bizonyos irodalmi kiadványokra. Ha szabad itten példával élnem: amikor mi 1947-ben Csehszlovákiában voltunk, a következő probléma foglalkoztatta a kormányt: ottan volt annyi sörük, hogy jegy nélkül is kielégíthették volna a szükségleteket, de attól tartottak, hogyha jegyre adják, több sör fog fogyni, mintha anélkül adnák. A jegynek van egy pszichológiai befolyása. Hogy most Romániában nem szabad előfizetni magyar lapokra, annak is van egy ilyen pszichológiai befolyása. Ha nem szabad előfizetni, akkor mindenki akar, ha szabad, akkor úgy érzik, hogy szabadok és nem akarnak annyit. [...] ³

3 Rákosi, Luka és Gheorghiu-Dej párbeszédét kihagytuk.

Ezeknek a kérdéseknek a jelentőségét mi a romániai magyarság szellemének megjavítása céljából forszírozzuk, hogy ilyen jelentéktelen kérdésekbe a sovinszta agitáció ne tudjon itt beakaszkozni. Mert Magyarországon 15 emberen kívül nem tudja senki hogyan küldik a „Szabad Nép”-et. És meg vagyunk győződve, hogyha ilyen dolgokban, ezeket a teljesíthető kívánságokat végrehajtják, nagyon kevés agitációs alapja marad az erdélyi magyar sovinizmusnak. És amikor mi ezeket szóvá tesszük, akkor az a szempont vezet bennünket, hogy segítsünk a romániai kommunista elvtársaknak a romániai magyarok között kétségtelenül meglévő sovinszta maradványok kiküszöbölésére. Mindjárt hozzátésem, hogy ez a mi részünkről nem filantrópia, nem jótékonyság, mert nekünk ugyanolyan érdekünk, mint a román kommunista pártnak, hogy a romániai magyarok között ne sovinszták legyenek, hanem kommunisták.

Ezzel lényegében be is fejeztem a kulturális panaszokat. [...] ⁴

Van még egy-két kisebb jelentőségű, amelyek közül én csak a kolozsvári konzulátus kérdését említem meg, ami szintén el van határozva, de nem tudjuk végrehajtani.

Szóval ezek voltak azok a kérdések, amelyeket levelünkben szóvá tettünk. Alá kell húznom, hogy ezek a szóvá tett kérdések nem a két népi demokráciának kritikus helyzetben való viszonyára céloznak, inkább fordítva, éppen azért lehet őket nyugodtan és elvtársi atmoszférában felvetni, mert meg vagyunk győződve, hogy meg lehet találni ilyen formában a megoldást.

Másrészről azonban úgy hisszük, hogy helyes módszer két barátságos népi demokrácia között, két szocializmust építő ország között a hibákra és nehézségekre még csíra korában, még embrió korában rámutatni és nem várni meg, amíg megnőnek. Ennyit a tényekről magáról. [...] ⁵

Chişinevschi elvtárs: A Rákosi elvtárs által előadottakból az következne, hogy mind a mai napig nem sikerült megegyezni az erdélyi magyar kommunista és demokratikus irodalom erdélyi terjesztését illetően. Mi a helyzet ma? Létezik egy 1947 márciusában megkötött megállapodás a magyar sajtó és irodalom terjesztésére vonatkozóan. Az MKP Szikra és Szabadság kiadványai bejönnek, és az általunk létrehozott különleges társaság, a Dózsa György, továbbá a párt kiadója vagy a párt ellenőrzése alatt álló kiadók kiadványai elég nagy példányszámban terjednek országunkban.

Gerő elvtárs: Kérdés, mi „elég” neki, és mi elég nekünk.

Chişinevschi elvtárs: Ha objektíven és elvtársiasan tekintjük, azt látjuk, hogy a példányszám nagy, ami nem jelenti azt, hogy nem lehetne még nagyobb. [...] ⁶ Tehát ami a magyar könyvek behozatalának korlátozását, akadályait illeti, a tények azt bizonyítják, hogy nem igaz az a vélemény, mely szerint léteznek ilyen akadályok. Azonban nem lehet szabad előfizetés, ezt rögzíti az 1947-es megállapodás. Ha az elvtársak azt hiszik, hogy szükség van a teljesen szabad egyéni előfizetésre, akkor mi azt hisszük, hogy lehet, noha ez sem a magyar elvtársak számára, sem a mi számunkra nem kívánatos. Miért? Különbö a megrendeléseket egy központon keresztül szervezik nálunk csakúgy, mint az elvtársaknál. Ha megkérdeznék, mi azt tanácsoljuk, hogy Magyarországon és itt is szervezett módon, egy központon keresztül történjék. Előfordult, hogy éppen hozzánk, a központba érkezett, illegálisan vagy törvényesen,

4 A gazdasági problémákkal (árucsere-forgalom, államosított magyar javak utáni kártérítés, CASBI) kapcsolatos részeket nem közöljük.

5 A kihagyott részben Rákosi a levele hangneméről beszél.

6 A kihagyott részben Chişinevschi a magyar lapok példányszámával és az elmúlt évben megjelent magyar könyvcímek mennyiségével hozakodik elő, ezzel „bizonyítván”, hogy a magyarországi kulturális termékek importjára nemigen van szükség.

a magyarországi pártlapba dugva régi reakciós anyag. Meg vagyunk győződve arról, hogy ugyanez nálunk is előfordul. Példának okáért el is kaptunk valakit, aki így próbált a mi magyarországi küldeményünkkel exportálnia valamit.

De csökken az esély az ilyesmire. Nem gondoltuk, hogy ezt magyar kommunisták, vagy román kommunisták csinálták. Kizárjuk, hogy kommunistákat ilyen játékba belevonhatnak. Viszont a szabad terjesztés lehetőséget nyújt az ilyesmire, ami kárt okoz nekünk is, az elvtársaknak is. Ez nem jelenti azt, hogy ne lehetne növelni a példányszámot. Talán lehet. És arra a következtetésre jutunk, hogy lehet növelni. Ez nem adhat okot nézeteltérésre két testvéri párt között.

Egy másik probléma is felmerült az elvtársak levelében és ma is, és számunkra mérhetetlen meglepetést okozott, amelyik az oktatás reformját érinti. [...]⁷

Ana Pauker elvtársnő: Azt hiszem, egyetérthetünk Rajk elvtárs javaslatával, hogy zárjunk le egy problémát, rátérhessünk a többi kérdésre.

Gheorghiu-Dej elvtárs: Vezetőségünk véleménye a levelet illetően. A bizalom illetve a bizalmatlanság kérdései összemosódnak a belső biztonsági, éberségi intézkedéseinkkel. Bizonyos bizalmatlanság részükről. Örvendünk, hogy így mutatkozik meg a mi vezetésünk nemzetiségi kezelési módja. Egyezzünk meg a problémák tekintetében. A kulturális kérdésekében.

Ana Pauker elvtársnő: A kulturális kérdésekkel kapcsolatban. Komoly hatással volt ránk a levél felfogásmódja, ahogyan az egész levél is.

Világos, hogy kapcsolatainkban lehetnek bizonyos nézeteltérések, Apró nézeteltérések. Hogy lehetnek nehézségek, hibák, egyik vagy másik részről, és a mi feladatunk, hogy elsősorban pártvonalon felhívjuk erre egymás figyelmét. Mi volt ilyen meglepő a levélben? Mi volt megdöbbenő? [...]⁸ A kérdésfeltevés módját tekintve, ami a határokat illeti, ahol arról van szó, hogy a mi rezsimünk még az Antonescuénál is rosszabb a Horthy idejében (és ez már nem hang, hanem tartalom kérdése), olyan kifejezést találunk, ami sértő ránk nézve. Pártunkkal szembeni bizalmatlanságot is tapasztaltunk, ami olyan volt, mintha derült égből csapott volna le. Mi úgy véltük, hogy a kolozsvári kongresszuson ennek a politikának olyan kifejezést sikerült adni, amit a magyar elvtársak üdvözöltek, mint a magyar lakossággal szembeni helyes politikát. Távol áll tőlünk, hogy a saját politikánkat tökéletesnek gondoljuk. Vannak hibák a politikában általában és a nemzetiségi politikában is. Az éberséget tekintve vannak gyengeségek, amire utal a levél tartalma is, de munkánk során minden területen arra törekszünk, hogy kijavítsuk a hibákat. [...]⁹

A bukaresti magyar, és a budapesti román kulturális intézmények létrehozása. Megmondtuk Nógrádi elvtársnak becsületesen, hogy számunkra nehéz lesz az idei év. A tanügyi reform nehézségei. Nehéz olyasmit leírni, ami tarthatatlan számunkra. A tanárok kérdése, akik egyáltalán nem is tanárok. Mindezt ebben az évben kellett elintéznünk. Nem hiszem, hogy abban a helyzetben vagyunk. De mivel a magyar elvtársak ragaszkodtak hozzá, hogy benne legyen az egyezményben, és ha nem tettük volna meg, az a gyanú kelhetett volna, hogy talán nem is akartuk, azt mondtuk, hogy jól van, hát legyen benne. Ez az oka annak, hogy miért nem világos a 13-as pont. (Olvassa.)

Mert fontos, hogy 1949 végéig ne maradjon ki a kérdés. [...]¹⁰

7 A marosvásárhelyi magyar orvosi és gyógyszerészeti egyetem doktori adási jogával kapcsolatos vitát nem közöljük. A román fél azt közli, hogy a kérdés már megoldódott. Ugyancsak kihagytuk a magyar könyvek behozatalával kapcsolatos, Luka és Ana Pauker, illetve Rákosi és Rajk közt lezajlott vitát.

8 A kihagyott részben Pauker megvédi Lukát.

9 Kihagytuk Ana Paukernek a Bolyai egyetemre érkezett ún. UNESCO-könyvek problémájáról kifejtett véleményét.

10 Ana Paukernek a magyarországi könyvek romániai terjesztésével foglalkozó fecsegését kihagytuk.

Chişinevschi elvtárs: [...] ¹¹ A levél harmadik hibája abban áll, hogy az elvtársak a román és magyar népi demokráciákat rosszabbnak vélik az antoneszkánus és horthysta diktatúráknál is. Azt hiszem, ennél a kérdésnél meg sem kell állnunk. [...] ¹² Mi úgy véljük, hogy nem volna az se jó, ha csak úgy, gyere ki a határra-módra menne a dolog, de nem vagyunk ellene a magyarországi és romániai kizsákmányoló osztályok likvidálása után. Ellenségeinknek nagyon is kedvére való volna az ilyen szabadság. A fasiszták szabadon jöhetnének és mehetnének, akár csak Horthy vagy Antonescu idejében. Azt hiszem, így kell feltenni a kérdést, ha összehasonlítást akarunk tenni.

Hadd ismétljem meg elvtársak, hogy teljes bizalommal viseltetünk a magyar elvtársak irányába, és teljesen nyugodtak vagyunk a magyarországi románok sorsát illetően. Teljes mértékben bízunk a magyar kommunistákban, élükön Rákosi elvtárral, hogy gondoskodni fognak az ottani románokról. Ez nem a mi dolgunk. [...] ¹³

Luca elvtárs: Azok, akik innen oda mennek csak a rémhíreket terjesztik. Mi a céljuk? Minden héten látni akarják az anyukájukat, a testvéreiket, hetedízigleni rokonaikat. A legtöbb esetben rothadó elemek, kispolgárok, akik Magyarországra hazug híreket visznek, és terjesztenek itt is. Nekünk is nagyon sok állampolgárunknak vannak rokonai Besszarábiában, de senki nem jár ide-oda. Nem mintha a Szovjetunióknak nem len bizalma irántunk vagy saját maga iránt, de akkor, amikor az osztályharc fokozódik, nem lehet csak úgy össze-vissza mászkálni. Szükséges az éberséget fenntartani ebben a kérdésben. Nincs semmi összefüggése a nemzeti kérdéssel. A leghosszabb határszakaszunk a Szovjetunió kéri tőlünk az éberséget. Határaink teljes mértékben le vannak a zárva, egy légy sem repülhet át. És nem azért, mintha a Szovjetunió félne tőlünk, hanem mert nincs szükség erre a sétafikálásra. Úgy véljük, hogy a mi kötelességünk az éberség, és nem érhet bennünket az a vád, hogy az nem nemzeti kérdés, ha nem hagyjuk a magyarokat, hogy oda-vissza járkáljanak. Ez a mi ügyeinkbe való beavatkozás. Nem engedhetjük szabadon a sovén elemek tömegeit, hanem le kell fegyveroznünk és meg kell magyaroznunk, hogy miért nem szabad ide és oda sétálni a határon, amikor banditák ezrei sétafikálnak. [...] ¹⁴

Gerő elvtárs: [...] ¹⁵ Maguk a mi hibáknak vélik, hogy összehasonlítjuk a mai népi demokráciákat Antonescu és Horthy Romániájával és Magyarországgal. Mi nem hasonlítottuk össze, és nem is gondolunk összehasonlításra. Mi a levelünkben mindössze a demokráciáról írtunk, nem értékeltük sem a magyarországi, sem a romániai rendszert, nem értékeltük a rendszereket. A viszonyokat értékeltük. Mi azt mondtuk, hogy mivel Romániában népi rendszer van, mint ahogyan Magyarországon is, nincs értelme a két országot oly módon elszigetelni, ahogyan az a reakciós rendszerek idejében történt. Talán nem kell elszigetelésről beszélnünk. Mindössze a határokról volt szó. S ha maguk ezt így magyarázzák, akkor helytelenül magyarázzák. Lehetséges, hogy más indokok motiválják, ha maguk lezárják a határokat, mint amelyek a régi rendszerben voltak. De mi sem kérjük azt, hogy oldják fel teljesen a határozatát. Mindazonáltal, hogy meglegyen a kommunikáció közöttünk, szükség van az emberek mozgására. Természetesen ellenőrzés mellett. Megkötöttük a deviza-megállapodást. Ha nem értettek vele egyet, nem kellett elfogadniuk. Azonban a kérdés nincs

11 Chişinevschinek a magyarországi könyvek romániai terjesztésével és az UNESCO-val foglalkozó fecsegését kihagytuk.

12 A kihagyott részben Chişinevschi ismét visszatér a magyarországi könyvek romániai terjesztésének kérdésére.

13 Kihagytuk Chişinevschinek a magyarországi kultúrpolitikát burkoltan bíráló (sértett hangvételű) beszédét.

14 Lukának a CASBI-kérdéssel, illetve az államosított romániai magyar vagyonok kérdésével kapcsolatos álláspontját nem közöljük. (Az egész vita lényegét lásd: Vincze, 2000. 77-78. o.)

15 Gerő hozzászólásának első felében Chişinevschivel polemizál.

megoldva, noha a megállapodás létezik, amit maguk aláírtak, és nem emeltek kifogást ellene, így érthetetlen, hogy miért nem teljesül? Ott vannak a szabályozások. Nem mindenki rendelkezik szolgálati vagy diplomata útlevéllal, akinek Romániába kell jönnie. Példának okáért egy nemzeti színházi igazgató, egy hétköznapi tisztviselő, akinek nincs szolgálati útlevele, és egy hónap, két hónap múltán kap vízumot. Vagy például valaki táviratot kap, hogy meghalt az édesapja. [...]¹⁶

Rákosi elvtárs: [...] ¹⁷ Mi a Központi Bizottságnál és a helyi pártszerveknél is folyamatosan kapjuk a panaszok százait meg ezreit, hogy komoly okaik volnának, de lehetetlen vízumot kapni Romániába. A párt tagjai, akikről nehéz elhinni, hogy amerikai ügynökök lennének. Százszor halljuk, hogy könnyebb volt Horthy idejében vízumot kapni, mint most, és e tekintetben úgy érzik, hogy most sokkal elszigeteltebbek, mint akkor voltak. Ezt szeretném most én is kifejezni. Nagyon is jó, hogy egészséges diplomáciai légkör uralkodjék, s hogy évente kétszer kulturális delegáció látogasson Budapestre. Ez viszont mégis egyfajta természetes kapcsolat. Nem csak a hatóságok kapcsolata. Mindez törvényes kérés és azt hiszem, már működik is. Ha csak elviekben van jó kapcsolatunk, ha a helybeli kommunisták úgy érzik, hogy rosszabb, mint azelőtt volt, akkor hiába beszél az ember, nem hiszik el. Ezek az emberek nagyon magyarok, akár a határ egyik, akár a másik oldalán élnek. És ha százával érkeznek a panaszok – mint ahogy mondjuk tavaly is, amikor nem engedték a szakszervezetek dolgozóit kirándulni, akkor a szakszervezetek panaszkodtak, és ez nem érinti azt a kérdést, hogy óvakodni kell az ügynököktől. Ez éppenséggel a mi kötelességünk. Ötszáz emberről volt szó. Nem pártvonalon jöttek, de a dolgozók meg akarják ismerni saját országukat, és más országokat is. (Arról az ötszáz dolgozóról van szó, akik szervezett keretek között akartak pihenni.) [...]¹⁸

Gheorghiu-Dej elvtárs: A mi álláspontunk a határforgalmat illetően [a következő]: A két népköztársaság biztonsága elvi jelentőségű, mind a két népköztársaság érdeke. Következtetés: a jegyzőkönyvben konkrét módon rögzíteni kell a véleményünket e tekintetben. Ennek módja: egyfelől nincs még megerősítve megfelelően a két oldal, másfelől folytatni kell a harcot a külső és belső ellenség ellen, és hogy a biztonsági intézkedések az ellenfeleinket érintik. Továbbá a magyar és román állampolgárokat tekintve, akik szervezett módon, szabályos papírokkal kívánják a másik országot meglátogatni. [...]¹⁹

Bukaresti Állami Levéltár, az RKP KB Titkárságának iratai (CC al PCR, Cancelarie) fond, 17/1949. dos., 1-69. lapok, magyar és román nyelvű gépirat.

¹⁶ Gerő hozzászólásának végén ismét csak Chişinevschivel polemizál.

¹⁷ Rákosi az itt nem közölt részben kitér a kishatárforgalom egyoldalú román felszámolására és a vízumkérdésre.

¹⁸ Rákosi a továbbiakban ismét visszatér az UNESCO-könyvek kérdésére, majd pedig arról vitatkozik Gheorghiu-Dej-zsel és Paukerrel, hogy mi kerüljön a magyar–román kulturális bizottság jegyzőkönyvébe.

¹⁹ A jegyzőkönyv későbbi részében a két fél összevitázik a határforgalom megkönnyítésének kérdéséről. (A románok ígéretik az utasforgalom megkönnyítését.) Ami pedig az államosított magyarországi javak utáni budapesti kártérítési követelést illeti, a süketek párbeszéde alakul ki.